

Luis GARCÍA FERNÁNDEZ, dir., *Diccionario de perífrasis verbales*, Madrid, Gredos, 2006.

El *Diccionario de perífrasis verbales* és una obra conjunta dirigida per Luis Garcia Fernández, en què participen els investigadors Ángeles Carrasco Gutiérrez, Bruno Camus Bergareche, María Martínez-Atienza i M. Ángeles García García-Serrano. La col·laboració entre aquests autors no és, però, puntual i restringida a la confecció d'aquest diccionari. Tots cinc formen part del grup d'investigació sobre el temps i l'aspecte de la Universitat de Castilla-La Mancha, que ja ha oferit nombrosos i excel·lents treballs al públic interessat en aqueixes qüestions. És el cas del llibre *El pretérito imperfecto* (García Fernández, Luis & Bruno Camus Bergareche, dirs., Madrid, Gredos, 2004), en què col·laboraven, a més, especialistes com ara Alexandre Veiga, Manuel Pérez-Saldanya, Pier Marco Bertinetto i Mario Squartini, entre d'altres.

L'estudi del temps i l'aspecte és un dels camps més complexos de l'anàlisi lingüística, per diverses raons. D'una banda, hi ha la dificultat de definir conceptes tan esmunyedissos i abstractes com ara el significat aspectual o la modalitat: en *Vais a pensar que estoy loco*, cal dissecionar i donar nom a l'expressió de la probabilitat, la possibilitat i la futuritat que amaga aquesta perífrasi. De l'altra, hi ha la constatació que aspecte i temps sovint actuen alhora i es contraposen: *estuve hablando con Ana tres horas* és aspectualment una acció progressiva, imperfecta, tanmateix, apareix expressada amb un temps perfet. A això cal afegir la variació terminològica que acompanya tots els camps de la lingüística; per tant, cal saber, per exemple, que *aktionsart*, *aspecte objectiu* i *aspecte lèxic* es refereixen al mateix concepte teòric.

Les perífrasis, precisament perquè són elements nascuts per a expressar l'aspectualitat i la modalitat, són al capdavant d'aquesta complexitat. Per això, intentar acostar al públic no especialitzat la quantitat i la qualitat de les construccions verbals candidates a ser considerades en espanyol perífrasis no és una tasca fàcil i és un dels objectius més lloables del *Diccionario de perífrasis*. Hi ha dos objectius més, ben

innovadors, que també mereixen esment. D'una banda, es pretén posar a disposició del lector especialitzat una descripció de les construccions que fins ara apareixien disperses en articles o repertoris diversos sobre les perífrasis verbals de l'espanyol. És d'agrair aquest esforç recopilatori. De l'altra, es presenta tota aquesta informació ordenada alfabèticament, en forma de diccionari.

El diccionari consta de cent entrades que descriuen les perífrasis de l'espanyol peninsular fonamentalment. Ara bé, tot i que no és l'objectiu del diccionari, també apareixen llistades les variants americanes, <*abrir a* + infinitivo>, <*agarrar a* + infinitivo>, <*arrastarse a* + infinitivo> o <*coger a* + infinitivo>, malauradament sense exemple.

La redacció de les entrades de part dels cinc autors de l'obra és un exercici encomiable de síntesi de les opinions dels especialistes, amb un grau d'exhaustivitat i rellevància en la recerca, i de concisió i claredat en l'expressió molt alt.

Les entrades de què consta el diccionari estan estructurades en quatre apartats: «Significado», «Definición Estructural», «Descripción sintáctica», «Discusión» i «Bibliografía». Aquesta estructura respon a aqueixa voluntat d'arribar tant als especialistes com al públic en general: a mesura que avancem en els apartats el grau de reflexió teòrica és major, per tant, el lector general pot fer-se una idea global de la perífrasi en els tres primers apartats, mentre que els dos darrers van dedicats fonamentalment als especialistes. Gràficament, aquesta progressió es presenta amb una disminució de la grandària de la lletra en els dos apartats de més dificultat.

En el primer apartat («Significado»), hi ha una descripció semàntica breu sobre la perífrasi en qüestió, indicant-hi, primerament, si és aspectual o modal i, posteriorment, la resta d'especificacions semàntiques. Així, per exemple, es defineix <*ir a* + infinitivo> (*En este instante va a comenzar el recital*), com a 'perífrasis aspectual prospectiva', i s'hi afig un comentari breu sobre el significat d'aquesta classificació: 'es decir, expresa aquella variedad aspectual en que focalizamos un momento del tiempo que es inmediatamente anterior al comienzo del evento descrito'. A més més, se n'inclouen les variants formals possibles i l'extensió geogràfica.

Volem destacar l'encert dels autors d'il·lustrar els valors de la perífrasi en la llengua actual, no solament amb exemples extrets de les obres consultades, sinó també amb exemples del *CREA*. Aquests aporten més veracitat a les afirmacions en relació amb els diversos valors de les perífrasis, els tipus de predicats amb què es combina o les variants formals. És a partir d'aquesta preferència per la llengua real que es pot valorar ben positivament la descripció de les perífrasis <*deber de* + infinitivo> i <*deber* +

infinitivo> com a sinònimes amb els dos valors deòntic i epistèmic, lluny de la norma acadèmica. De fet, solament quan es parteix de la informació d'altres obres, els autors del diccionari obliden la llengua real i, aleshores, es produeixen eleccions potser incoherents: es prioritza la construcció <acostumbrar + infinitivo> com a lema d'entrada, en lloc d'<acostumbrar a + infinitivo>, molt més freqüent en el *CREA* i prioritzada en els diccionaris d'ús de la llengua espanyola, des del *DRAE* fins al *Diccionario del Español Actual* de Seco.

En el segon apartat («Definición Estructural») s'assenyala el grau de compliment dels criteris que defineixen una perífrasi. El lector ací tampoc no es troba desemparat, atés que aqueixos criteris han estat explicats en un capítol introductori del diccionari escrit pel director de l'obra, Luis García Fernández. Aquest capítol («Perífrasis verbales en español») també és recopilatori, ja que reuneix els criteris sintàctics i semàntics que treballs fonamentals com els de Gómez Torrego, Yllera, Fernández de Castro o Moreno Cabrera han adduït per definir aquesta categoria. Potser aquest afany recopilatori explica per què es repeteixen opinions que almenys caldria revisar. Així, per exemple, hi ha una devaluació (que respon a aqueixa tradició) del criteri de dessemantització (i tornem a l'única excepció, *soledad*, repetida ara i adés en molts manuals); se'l considera explícitament problemàtic per a definir una perífrasi i, com a conseqüència, les referències a la dessemantització al llarg del diccionari són mínimes. I és precisament quan hi són que l'article esdevé més proper i il·luminador: és el cas de la perífrasi <andar + gerundio> quan s'explica «Como vamos a estudiar en este apartado, la combinación de esta perífrasis verbal con las distintas clases de predicados y su correspondiente significado está condicionado por la naturaleza léxica de *andar* cuando no funciona como auxiliar. *Andar* es un verbo de movimiento, pero, a diferencia de *ir* [...] no implica un movimiento orientado. Por este motivo, la perífrasis se combina de modo preferente con las denominadas actividades según la terminología de Vendler (1957), es decir, con los predicados durativos que no están orientados a la consecución de una determinada meta o *telos*.»

No vol dir això, però, que l'autor no siga conscient que el criteri sintàctic tampoc no és gaire fiable. En aquesta introducció, i també en l'apartat de «Definición estructural» de gairebé totes les entrades, se'ns recorda que les perífrasis no són un grup homogeni tampoc en aquest aspecte. Per exemple, hi ha perífrasis que no aconsegueixen la prova d'elevació de clítics (*La banda arrancó a tocar algunas piezas muy conocidas* → *La banda arrancó a tocarlas*, però no, **La banda las arrancó a tocar*); en d'altres,

l'infinitiu sí que pot substituir-se per un pronom o per un substantiu (*Los gobiernos comenzaron por ser únicamente la expresión de la fuerza* à *Los gobiernos comenzaron por eso*, o bé, *Así que Ray White y Arlene Wyman comenzaron por aislar [el aislamiento de] un fragmento reconocible de ADN humano*), i, fins i tot, es pot eliminar (*¿Crees que Juan explotará a llorar al enterarse de la noticia? -Sí, creo que entonces explotará*). Tot i això, el criteri sintàctic té més «prestigi» en aquesta obra. Potser caldria acostar-se a tots dos criteris no com a «problema» (amb aquest mot comencen els apartats dedicats als criteris semàntics i sintàctics), sinó com un fet normal de les categories, i establir una classificació gradual explicitant quines perífrasis aconsegueixen totes les proves semàntiques i sintàctiques i quines no; així apareix en altres treballs com el de Gavarró i Laca (2002) en la *Gramàtica del Català Contemporani*.

Cal indicar, però, que, quan el director del *Diccionario de perífrasis verbales* deixa l'afany recopilatori, fa apostes agosarades i encertadíssimes, com per exemple, el fet d'afirmar que en espanyol hi ha perífrasis discursives, és a dir, perífrasis que no expressen un contingut aspectual, que no diuen res sobre el transcurs de l'acció en si mateixa, sinó que col·loquen una acció en relació amb altres anteriors en un context discursiu. Així, hi ha per exemple, <empezar a + gerundio> (*Empezó habiendo unas pocas docenas de colonos*), <pasar a + infinitivo> (*Luego pasaron a tratar sobre el lamentable estado en que se veía la Ciudad*) o <venir a + infinitivo> (*La aprobación de una ley puede venir a ratificar lo que es corriente en la vida cotidiana*). En aquest sentit, l'autor segueix el camí d'altres investigadors com ara Dietrich (1983), que ja va detectar aquestes construccions per a altres llengües, i coincideix feliçment amb les investigacions actuals sobre gramaticalització que aposten pel discurs com a causa i context en què els processos de dessemantització es donen en el seu punt màxim.

El tercer apartat («Descripción sintáctica») inclou, d'una banda, peculiaritats que pot presentar la construcció en relació amb la interrogació, la negació, etc. De l'altra, les possibles restriccions que afecten la perífrasi, en relació a l'auxiliar, que pot ser defectiu o en relació a l'*aktionsart* de l'auxiliar.

En el quart apartat («Discusión») es proporciona a l'especialista l'anàlisi i descripció detallada de la caracterització exposada en els apartats. Ací, el diccionari deixa de ser solament una obra de recopilació i hi trobem comentaris ben encertats sobre algunes perífrasis, que mostren el nivell de coneixement de la matèria dels autors del diccionari. D'una banda, hi ha referències excel·lents sobre les relacions aspectuals entre formes perifràstiques com ara <llegir a + infinitivo> (*Llegaron a identificar el cadáver*),

i construccions del tipus <llegir a + substantiu> (*Llegaron a la identificación del cadáver*); es debat sobre la dificultat d'establir si construccions com ara <dejar + participi> (*He dejado dicho que preparen una sala para la reunión*) o <lograr + infinitiu> (*La boda real logró acaparar toda la audiencia*) es poden considerar realment perifràstiques. Finalment, hi ha explicacions ben aclaridores sobre la relació entre la perífrasi <estar + gerundiu> i els temps simples, en oracions com ara *¿Qué hiciste ayer por la tarde? a. Nadé. b. Estuve nadando*; o bé, les diferències entre el futur i la perífrasi <ir a + infinitiu>; així, és possible *Si vienes mañana te guardaré el regalo*, però no pas **Si vienes mañana te voy a guardar el regalo*. Si l'investigador vol ampliar aquests i altres temes, trobarà les principals referències bibliogràfiques en el darrer apartat («Bibliografía»).

Comptat i debatut, el *Diccionario de perífrasis verbales* és una obra imprescindible per a l'investigador que vulga encetar qualsevol reflexió sobre aqueixes construccions. I no tenim notícia que hi haja cap diccionari d'aquest tipus, almenys en llengües romàniques. Per tant, aquesta obra se suma a la llista de diccionaris originals i innovadors –i necessaris– a què ens comencen a acostumar els investigadors de la llengua espanyola. Ens referim, per exemple, al *Diccionario combinatorio* d'Ignacio Bosque, de qui, precisament va partir la idea del *Diccionario de perífrasis verbales* –ho indica Luis García Fernández en el pròleg de l'obra que ressenyem.

SANDRA MONTSERRAT I BUENDIA
Universitat d'Alacant

Santi CORTÉS, *Ensenyament i resistència cultural. Els Cursos de Llengua de Lo Rat Penat (1949-1975)*, Paiporta, Denes, 2006.

Des del mateix moment de l'aprovació de les Normes de Castelló el desembre de 1932, els sectors valencianistes veïeren clar que l'única manera de difondre la nova normativa ortogràfica era amb l'organització de cursos de llengua a través d'entitats culturals i polítiques.

Fins i tot durant el període republicà, donada la situació política i social existent, les circumstàncies eren poc propícies per a l'ensenyament del valencià a l'escola. De fet, malgrat els esforços dels valencianistes fou impossible aconseguir l'aplicació efectiva al País Valencià del decret de bilingüisme vigent aleshores a Catalunya. La creació el 1934 de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, que tenia com a objectiu

fomentar l'ús del valencià a les escoles, intentà vèncer les resistències de les autoritats centrals i perifèriques, però els seus esforços foren infructuosos. Per tant, l'única alternativa viable per tal de pal·liar el dèficit crònic que arrossegaven els valencians pel que feia al coneixement de la llengua pròpia era l'organització d'aquests cursos.

Fou Carles Salvador qui, amb inesgotable energia i tenacitat, es posà a la feina i al llarg del període republicà impartí cursos per correspondència a través del setmanari *El Camí* i presencials en diverses entitats com el Centre d'Actuació Valencianista, l'Agrupació Valencianista Escolar, el Centro de Cultura Valenciana, l'Institut d'Estudis Valencians o l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València.

No cal dir que l'adveniment de la Guerra del 36 i la posterior política repressora del règim franquista acabaren de manera fulminant amb totes aquestes iniciatives. Durant aquests tenebrosos anys, l'objectiu dels escassos valencianistes que es mantenien fidels al seus ideals fou la simple supervivència. De fet, alguns d'ells, com és el cas de Carles Salvador, patiren l'obertura d'expedients depuradors que només pogueren evitar gràcies a la generosa intervenció de diverses amistats.

L'ambient no podia ser més inhòspit, però, no obstant això, cap al final de la dècada dels quaranta, un grapat de valencianistes s'embarcaren en un dels projectes més engrescadors de la postguerra valenciana i que, sens dubte, produí efectes ben positius per a la nostra cultura: els cursos de llengua de Lo Rat Penat.

Impulsats per Carles Salvador s'iniciaven, el febrer de 1949, els primers cursos de llengua, en aquest cas impartits per Enric Valor, Josep Giner i el mateix mestre de Benimaclet. Gràcies a aquesta iniciativa, al llarg de més de vint-i-cinc anys, milers de valencians aprengueren a llegir i escriure la pròpia llengua d'acord amb la normativa aprovada a Castelló el 1932, que seguia el model ortogràfic de l'Institut d'Estudis Catalans, i entraren en contacte amb altres valencianes i valencians preocupats pel futur de la seua cultura i la seua terra.

El cas és que una iniciativa tan interessant i significativa del nostre passat recent calia que fos estudiada amb el màxim rigor i detall, i ha estat Santi Cortés, un investigador que coneix perfectament l'època de postguerra, tal i com va demostrar en l'excel·lent monografia *València sota el règim franquista (1939-1951)*, qui ha elaborat un complet estudi dels cursos de llengua que s'impartiren en Lo Rat Penat des de 1949 fins a 1975.

El treball de Cortés, en la línia dels ja publicats anteriorment per aquest investigador pel que fa a la meticulositat i exigència, descriu perfectament l'ambient on nasqueren els cursos, la complicitat d'un sector del valencianisme, els obstacles amb què

s'enfrontaren, els esforços col·lectius esmerçats i, per descomptat, les il·lusions amb què encaraven la tasca, segurs com estaven que aquest era l'únic camí viable per a mantenir viva la llengua del poble valencià. De fet, com bé palesa Cortés, el seu estudi demostra l'encertada estratègia del grup encapçalat per Carles Salvador, que apostà per organitzar els cursos en Lo Rat Penat, tot i tractar-se d'una entitat de ranci passat, i en contra de l'opinió del sector del valencianisme encapçalat per Xavier Casp i Miquel Adlert, que s'hi oposà virulentament.

També s'ha de dir, tot i que Santi Cortés no ho ha pogut recollir al seu llibre, que les gestions del mestre benassalenc per posar en marxa els cursos de llengua s'havien iniciat dos anys abans i en una altra entitat, el Centro de Cultura Valenciana. Efectivament, Carles Salvador s'adreçà el 3 de gener de 1947 al seu director, el Baró de San Petrillo, manifestant-li «els meus desigs de treballar pel «Centre» en aquella Secció que ja funcionava fa deu anys i que es deia de 'Llengua i Literatura', la qual Secció jo dirigia i en la que es donaven cursets de llengua valenciana», tal i com explicava per carta a Nicolau Primitiu, membre de la Junta de Govern d'aquesta entitat, a qui demanava el seu recolzament en tan agosarada proposta. «El meu propòsit és: restablir els *Cursets de Gramàtica* que tant d'èxit varen tindre i presentar al públic autors de prosa literària i poesia rimada amb corresponents lectures de les obres llurs», confessava a Nicolau Primitiu. Aquest, valencianista de soca-rel com era, es congratulava de la bona disposició del baró, però, per motius que ignorem, les gestions de Carles Salvador no quallaren i les coses no van anar com tots dos desitjaven. De fet, el mestre valencianista ni tan sols proposà formalment la possibilitat d'organitzar els cursos de valencià a través del Centro de Cultura Valenciana, tot i que la Secció de Llengua i Literatura en fou inaugurada el 30 de desembre de 1948, sota la seua presidència. Per altra banda, el canvi de Junta Directiva en Lo Rat Penat sembla que propicià que fóra aquesta entitat l'organitzadora dels cursos de llengua.

Però si l'aproximació a la història externa dels cursos és veritablement encomiable, no ho és menys la recerca metòdica de la història interna duta a terme per Cortés, on trobem referències als nombrosos aspectes organitzatius que calgué engegar per a arribar a un màxim de gent possible, i fins i tot, ateny a oferir una coneixença bastant exacta del finançament de les activitats realitzades, que normalment anava a càrrec de determinats mecenes valencianistes.

Santi Cortés estructura el seu estudi en tres parts. En la primera es refereix a l'evolució dels cursos de Lo Rat Penat des de 1949 fins a 1975. I per a això revisarà els

mandats dels quatre presidents que l'entitat tingué en aquest període, parant esment en la seua l'actitud davant l'ensenyament del valencià.

El primer fou Manuel González Martí (1949-1958), que fou nomenat president de l'entitat ratpenatista gràcies al seu amic Blas Pérez, ministre de Governació. La seua fou una presidència sense precedents ja que permeté que en la seua Junta de Govern s'integraren destacats valencianistes com ara Carles Salvador, Enric Soler i Godes, Ricard Santmartí, Francesc Soriano Bueso o Nicolau Primitiu, que iniciaren una profunda transformació de la societat a través de les activitats organitzades al voltant dels cursos de llengua, i provocà que les noves generacions s'aproparen com mai al vell casal ratpenatista. Durant la seua presidència es formà un equip de professorat, encapçalat per Carles Salvador, que actuà eficientment. Tant és així que els cursos prengueren ràpidament una volada extraordinària, i de retruc, Lo Rat Penat es convertí en un referent no solament per al valencianisme sinó per a la llibertat i la cultura en general, al qual s'apropaven sense recels els sectors més joves i inquiets de la societat valenciana.

El 1958 fou elegit president Nicolau Primitiu, que ja ho havia estat el 1933-1935, període que aprofità per introduir una sèrie de canvis en l'entitat ratpenatista que, entre altres iniciatives, signà les Normes de Castelló i treballà activament per la seua difusió durant els anys de la República. Durant el seu mandat, el patrici valencià, que comptava amb huitanta-un anys d'edat, propicià l'entrada dels sector juvenils, treballà per aglutinar les diverses tendències del valencianisme i esperonà uns i altres en la defensa dels cursos de llengua, veritable motor de Lo Rat Penat. La seua presidència, que hagué d'abandonar per raons d'edat el 1961, es caracteritzà per la consolidació dels cursos, a la qual cosa contribuí la constitució de la Secció dels Cursos de Llengua, presidida per Ricard Santmartí, i per l'augment considerable d'activitats culturals al seu entorn.

Però si aquests dos primers presidents impulsaren els cursos i les activitats culturals paral·leles que s'hi organitzaven, la situació canvià progressivament en el mandat dels continuadors. Joan Segura de Lago (1961-1972) mantingué la situació existent, que es trobava bastant consolidada, i es limità a deixar fer i sortejar entrebancs. La seua presidència fou més incomoda i complexa que les anteriors a causa dels enfrontaments provocats per les polèmiques que sobre el nom i l'origen del valencià es suscitaven al si de la societat valenciana, i per suposat dins de Lo Rat Penat.

La presidència d'Emili Beüt (1972-1980), en canvi, esquinçà el consens existent fins aleshores en l'entitat sobre aspectes bàsics de la llengua i defensà posicions

clarament anticatalanistes, que provocaren l'abandonament de Lo Rat Penat d'un grup significatiu del professorat del claustre, que crearen el Centre Carles Salvador des d'on continuaren la tasca iniciada vint-i-cinc anys abans pel mestre benassalenc.

En la segona part del llibre, Santi Cortés s'endinsa en les profunditats dels cursos i ens parla del seu naixement; dels primers alumnes i professors; de la publicitat en la premsa i ràdio; del sistema de captació d'alumnes a través de corresponsals oficiosos en diversos pobles i comarques; del creixement de l'alumnat en xifres i la seua procedència geogràfica, majoritària, per raons òbvies, de la capital valenciana; de la modalitat de les classes, orals i per correspondència; de les classes per a infants instaurades el curs 1955-1956; dels concursos infantils de lectura i escriptura, i dels cursos realitzats durant l'estiu des de 1960.

Per altra banda, Cortés es deté a posar en clar el finançament dels cursos, i a ressenyar les aportacions de diversos mecenes com ara Gaetà Huguet, Ignasi Villalonga, Nicolau Primitiu, Francesc Soriano Bueso i molts altres que amb contribucions més modestes possibilitaren l'èxit de la iniciativa.

Altrament, un element indispensable fou el professorat dels cursos. Noms com els de Josep Giner, Enric Valor, Francesc Ferrer Pastor, Vicent Sorribes o Ismael Rosselló Zurriaga, els cinc primers professors, obrin una llarga llista de persones que dugueren a terme un «treball discret i eficaç» al llarg d'aquests anys. Talment com Enric Matalí, mà dreta de Carles Salvador i treballador incansable pels cursos des de la seua fundació fins a 1971, a qui Cortés reconeix la seua «dedicació indefallent».

Pel que fa a l'alumnat, que Cortés quantifica per damunt dels dotze mil al llarg d'aquests anys, trobem persones de tota mena i condició, però segur que a tots ells els unia un insubornable compromís pel futur de la llengua i del nostre país.

Com no podia ser d'altra manera, Santi Cortés dedica un apartat als recursos didàctics emprats en les aules: primer l'*Ortografia Valenciana* de Carles Salvador, i posteriorment la *Gramàtica Valenciana amb exercicis pràctics*, també obra del mestre de Benimaclet, que funcionava com a llibre de text, i que a la llarga s'ha convertit en un dels llibres més reeditats en valencià. A més a més, des del curs 1953-1954, es prengué la determinació d'editar el discurs de clausura dels cursos, pronunciat normalment per una persona de reconegut prestigi intel·lectual com ara Domènec Flectar, Joan Fuster, Francesc de B. Moll, Manuel Sanchis Guarner, Felip Mateu i Llopis o Àngel Sánchez Gosalbo.

La tercera part del llibre la dedica Santi Cortés a Carles Salvador, mestre i fundador dels cursos, i sobretot a recordar els homenatges que se li reteren amb motiu

de la seua desaparició. L'octubre de 1955 Lo Rat Penat el nomenà president a perpetuïtat de la Secció de Llengua i Literatura, i el 1971 al poble de Benassal, on exercí tants anys de mestre, s'erigí una escultura amb la inscripció «A Carles Salvador, poeta i gramàtic (1893-1955)».

Aquest estudi de Santi Cortés, publicat per l'editorial Denes, es completa amb dos apèndixs. El primer recull diversos documents inèdits relacionats amb els cursos, com ara els primers fulls de propaganda destinats a donar-los a conèixer, diverses cartes entre persones implicades d'una manera o altra en la seua organització com ara Josep Giner, Carles Salvador, Enric Matalí o Enric Soler i Godes, el discurs pronunciat per Nicolau Primitiu en l'acte d'obertura del curs 1958-1959, el reglament de creació dins de Lo Rat Penat de la Secció dels Cursos de Llengua Valenciana o la relació del professorat de valencià titulat per Lo Rat Penat des de 1949-1950 fins a 1970-1971.

El segon compila un interessant conjunt de més de trenta fotografies, moltes d'elles inèdites, d'actes relacionats amb els cursos de llengua, normalment de les sessions d'obertura o de cloenda, de lliurament de diplomes, o bé dels membres del claustre de professors o de grups d'alumnes assistint a les classes, que són un complement impagable a un estudi farcit d'erudició i de dades.

Només afegir que ha estat una llàstima que l'autor o l'editor no hagen considerat la conveniència d'incloure un índex onomàstic, quasi obligatori en una obra d'aquestes característiques. Les nombroses persones relacionades amb els cursos que apareixen en el llibre, com a professorat, alumnat o simplement col·laboradors, i també els lectors interessats, bé que ho hauríem agraït.

Per tot el que hem ressenyat podem afirmar que estem davant d'un estudi completíssim sobre els cursos de llengua que s'impartiren en Lo Rat Penat des de 1949 fins a 1975, i que tanta significació han tingut en l'esdevenir de la nostra llengua en una època especialment difícil. Perquè, com diu Cortés, els cursos «contribuïren al foment de la consciència nacional, demostraren que els valencians estaven disposats a conservar la identitat, asseguraren la continuïtat i la transmissió de l'idioma, esdevingueren no sols la primera experiència d'un cert abast d'ensenyament de la llengua, sinó l'activitat de la resistència autòctona més reeixida de la dècada dels cinquanta». Ara, gràcies a la destresa investigadora de Santi Cortés els podem analitzar i valorar en la seua justa mesura. Una vegada més, Cortés compleix amb escriure les expectatives suscidades ara fa un any en resultar guanyador per aquest treball del XII Premi Francesc Ferrer Pastor d'Investigació 2005, un dels més prestigiosos a hores d'ara en el panorama investigador valencià.

Finalment, també s'ha de dir que Santi Cortés ha sabut aprofitar magníficament els diversos arxius i fonts que ha pogut consultar, entre els quals no hi ha hagut, dissortadament, el de l'entitat més representativa, Lo Rat Penat, que, des de fa anys, es troba tancat als investigadors per estar en procés de catalogació. Siga com siga, per les informacions que tenim, i en vista de l'estudi ara publicat, poca cosa es podrà afegir a allò que ha estat dit per Cortés.

JOSEP DANIEL CLIMENT

Antoni MAESTRE BROTONS, *Humor i persuasió: l'obra periodística de Quim Monzó*, Alacant, Departament de Filologia Catalana («Biblioteca de Filologia Catalana», 15), 2006, 220 pp.

En un hipotètic programa d'estudis sobre humor i literatura, aquest llibre tindria un interessant valor pedagògic, ja que pot ser llegit com una orientació segura sobre la ironia i l'humor periodístic. La publicació de Maestre és el resultat de la seva tesi doctoral, llegida a Alacant al començament de la tardor del 2005. I s'afegeix de forma natural a altres estudis que aborden la ironia i l'humor (el de Carme Gregori sobre Calders; o el més antic recull de Casacuberta i Gustà), que assenyalen el que podria ser una atractiva línia d'estudi que encara podria produir resultats tant o més substanciosos. En el cas que ens ocupa, la imbricació entre humor i argumentació, un dels temes de recerca de primera línia, el converteixen en un treball singularment atractiu també per a l'estudiós de lingüística i pragmàtica, l'altre fonament sobre el qual reposa l'anàlisi de Maestre. Com és habitual, doncs, en els estudis sobre humor, la perspectiva té un aire característicament desclassificador, obert i multilíneal, que no està renyida amb el rigor i la metodologia, que l'autor manifesta ací des de les primeres línies.

Es tracta, doncs, com insinuo, d'un estudi perfectament delimitat i cenyit al seu objecte: els textos periodístics de Quim Monzó. Una introducció de vint pàgines sobre Monzó i els estudis de retòrica i argumentació (seguida d'una petita presentació de la trajectòria de l'autor, caps. 1 i 2) no impedeix gens (perquè resulta àgil i precisa, en les valoracions i en la selecció d'informació) l'aprofitament de les parts més decididament analítiques del llibre: sobre la columna periodística i la posició de Monzó (caps. 3 i 4), i sobre humor i argumentació (cap. 5). Aquesta introducció s'agraeix (resulta una presentació agradable i clara als temes), i les darreres quinze pàgines sobre estilística

(incloent-hi un apartat sobre grafies) que tanquen l'estudi (cap. 6) resulten també un complement adequat per a la metodologia i les intencions del llibre. Crec que tot això fa que sigui una obra completament útil i pràctica, sense apartar-se gens del rigor i l'exigència que reclama una anàlisi d'aquest tipus.

És important assenyalar que ací la teoria no representa un entrebanc més, com sovint ha ocorregut (sobretot en els vuitanta i els noranta) en els estudis de base lingüística o pragmàtica. Ací cap principi, condició o regla (sintacticoprasmàtica) dificulta l'apreciació del periodisme de Monzó. Maestre aconsegueix fer fluir tant l'organització de la columna periodística com els recursos retòrics i estilístics al servei d'aquesta. Això constitueix pròpiament el cor analític i explicatiu del llibre. Sense cap por, Maestre fa reposar la seua anàlisi en la col·lecció de recursos argumentatius desplegada per l'escola belga de Perelman i Olbrechts-Tyteca. La part interessant i novedosa consisteix en l'aplicació de les figures i les tècniques a la producció irònica o còmica. Però l'estudi es complementa amb una generosa repassada tant de les adaptacions de la retòrica a l'anàlisi del discurs (Mortara Gavarelli, Albadalejo, Pujante, Calsamiglia i Tusón, Lo Cascio, Laborda, Gómez Calderón, o J. M. Adam), com dels estudiosos de l'humor i l'argumentació (Torres Sánchez, Casasús, V. Salvador, Ducrot) o la crítica monzoniana (M. Nadal, Bou, Guillamon, Ollé o Cònsul). Com dic, tota una guia de lectura.

Un parell d'exemples de la precisió analítica (i classificatòria, també) de Maestre seran suficients. Entre els tòpics (*topoi*, temes) monzonians, Maestre localitza la carregada contra els clixés lingüístics. Evidentment, és en l'àmbit verbal on un escriptor descendeix a l'arena de la retòrica pura. La identificació de «paraules i expressions tòpiques [...] del discurs polític», com ara *reflexió estratègica*, *estat naixent*, *plataforma*, *ubicar*, *repúbliques bàltiques*, *societat civil*, etc., així com la denúncia d'eufemismes («no dir mai cec, sinó invident, mai vell sinó de la tercera edat») es converteix en l'activitat de desemascarament característica. Maestre cita Monzó: «[...] És una nova mostra de la tradició que porta a canviar el nom de taverna pel de bar i, uns quants anys després, a canviar el de bar pel de snack-bar o cafeteria i, al cap d'un cert temps, reconvertir l'snack-bar i la cafeteria en aquests clònics de parets de maons anomenats Il Caffè di Roma» (p. 79). Observem com en el pas del genèric al particular hom pot ensopegar amb la inversió i la ironia. Fent veure que tots els canvis de denominació són iguals, causats pel desig d'evitar l'antic, el darrer ens insinua una certa particularitat (accentuada per contrast perquè se'ns en dona una descripció en termes genèrics). La diferència contemporània pot aleshores resultar còmica.

El segon exemple serà l'anàlisi de les definicions, una de les vint-i-set tècniques seleccionades per l'autor. En sentit argumentatiu, la definició és una figura *per essència*, que apel·la als trets característics que cal tenir en compte, a propòsit d'un mot o una idea en particular. En la seua accepció còmica, tots sabem produir definicions humorístiques: «Resar. Allò que fan els jugadors de futbol només sortir al camp». La combinació d'humor i argumentació confereix un aire peculiar al discurs, tanmateix. Maestre s'ocupa de la indagació de Monzó al voltant de la definició de «jesuïta», una indagació en principi objectiva, que recorre a la reproducció de les accepcions de diferents diccionaris. L'objectiu és refutar l'accepció de «paramilitar» que se'ls ha atribuït en unes declaracions públiques, que resulta excessivament polèmica i poc contrastada. Però la refutació s'aconsegueix a força d'enriquir la definició amb accepcions implícitament més problemàtiques —i aquestes vegada produïdes objectivament: en relació amb la hipocresia, la tergiversació, l'engany i la falsedat. Es tracta d'una operació argumentativa a base de definicions, on el valor argumentatiu queda obert a la interpretació còmica, en desfigurar la pressuposició de partida. És així com opera aquesta combinació d'ironia, llocs retòrics i sentit argumentatiu. Maestre completa l'anàlisi de les definicions amb tres figures més, la tautologia, el ploc (o aposi), basada en la repetició per a potenciar l'ambigüïtat dels termes (com ara, «hi ha dones i dones», on la igualtat dels termes obliga a considerar les diferències), i l'antanàclasi, que juga amb la repetició de termes que adquireixen sentit nou —en l'enunciació d'un altre interlocutor, per exemple («modern i progressista», enunciat en contextos històricament o socialment diferents, seria un cas d'això mateix). A través d'aquestes tècniques i figures, les definicions són usades amb valor argumentatiu, i deixen obert un espai a la interpretació còmica, a través dels implícits que forgen.

Hom podria demanar-se pel sentit de la tria de les vint-i-set tècniques i figures seleccionades per Maestre, però el resultat és adequat i correcte. Seguint el patró de l'escola belga, hom hi troba representades les principals formes i possibilitats argumentatives que fem servir sovint en el discurs. En això, com en la resta del llibre, l'ordre i la claredat expositiva repercuten positivament en la utilitat de les anàlisis. És veritat que l'ordre còmic descansa en aquestes fonts argumentatives localitzades per la *nova retòrica* —una autèntica *mise au point* de les categories aristotèliques. Segurament aquests llocs retòrics són igualment a la base dels trucs publicitaris, que també contenen dosis d'humor latent (i no tan latent). Haver-les identificat en la columna periodística (i en l'estil transparent de Monzó), i haver-ne fet la graella és una tasca que tot bon estudiant de retòrica, pragmàtica o literatura hauria de saber aprofitar i desenvolupar.

Algú més crític que no pas jo podria objectar al treball de Maestre la manca d'una mica de punta, de mala fe, en l'anàlisi (en paral·lel a la punta de l'escriptor estudiat), que fes arribar un poquet més enllà les estratègies i les tècniques estudiades. En aquest sentit hauria anat bé tenir en compte que el dimoni pot citar les Sagrades Escripures, si convé als seus propòsits. Però potser convidem massa gent al teatre. No hi ha dubte que cal felicitar l'autor per la feina realitzada, i el Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant per la tasca empresa en potenciar i publicar aquesta mena de recerques.

AMADEU VIANA
Universitat de Lleida

Carme GREGORI SOLDEVILA, *Pere Calders: Tòpics i subversions de la tradició fantàstica*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, col·lecció «Textos i Estudis de Cultura Catalana», 111, 291 pp.

Un qüestionament de fons que, creiem, seria oportú per a bona part de la crítica establerta de no pocs clàssics de la literatura catalana contemporània es planteja des de les premisses i abastant les conclusions en l'estudi ara pres en consideració. A propòsit de part de la crítica de referència sobre l'escriptura de Pere Calders, la Dra. Carme Gregori (Universitat de València) recorda, cap al final de les seves pàgines, el que, al seu inici, era una asseveració més puntual i nominalitzada (pp. 273, 7-11): no pocs títols d'especialistes que, caldrà dir, tots hem fet servir —per ex. J. Melcion (1986) o A. Bath (1987)—, i també la pròpia topificació escolaritzada de la literatura caldersiana en manuals o la divulgació mediàtica més general de Pere Calders com a bastidor d'un món *fantàstic, meravellós, màgic...*, cadascuna d'aquestes fonts peca de l'ús de les susdites marques definitòries al marge del seu sentit específicament literari. No acceptant mantenir-se en aquests còmodes vials que, en ocasions, instal·len l'estudi de les lletres catalanes a la vora de l'avenc del discurs teòric literari, C. Gregori sobrepassa àgilment el que, per a un lector fàcil d'escandalitzar-se, seria signe de presumptuosa provocació i —sintetitzat així i per part nostra el que deu haver estat llarga i creixent consideració per part d'una lectora apassionadament caldersiana— s'endinsa en una tasca substitutòria que ens haurà de fornir d'un volum diferent en el conjunt de la crítica sobre l'escriptor motiu d'estudi. Això no vol dir que la seva autora desestimi tants i tants judicis, idees,

suggeriments establerts al llarg del copios *corpus* de bibliografia crítica existent sobre *el seu* autor. Comptant amb aquest arsenal, no obstant això, ho fa, pensem, amb dues eines objectivadores de la revisió i/o aclariment crític que es proposa: la conceptualització literària i el contrast de les creacions caldersianes amb els clàssics universals d'aquella literatura que, caldrà aclarir, si és *fantàstica, meravellosa o màgica* ha d'ésser-ho en funció d'unes premisses que tradició i teorització han deixat establertes fa temps. Perquè, també caldrà dir, si bé C. Gregori no silencia les fonts i els contactes catalans de Pere Calders en el moment d'edificar el seu imaginari i les seves tècniques consecutòries (per ex. pp. 54-55), està clar que el patrimoni literari a la claror del qual aquell va il·luminant-se d'acord amb la ploma i el discurs de l'estudiosa, és de factura internacional, interliterària o supraliterària haurem de dir; el que, d'altra banda, és connatural a la creació artística contemporània, també a una tradició puntual, la catalana en el nostre cas, que es vol normalitzada i que, en aquest horitzó polifònic, no ha de veure cap risc contra la pròpia idiosincràsia. En una xarxa de plurals referents contemporanis, exempta això sí d'afanys globalitzadors, a cada idioma i tradició li restarà sempre l'enriquidora possibilitat d'oferir la seva versió de l'experiència humàment comuna.

Aquell qüestionament crític, doncs, ens porta, en el llibre ara presentat, a una opció sistemàtica i reveladora. Els viaranyos de la crítica literària —contra les desviacions dels quals Carles Riba advertia que la seva finalitat, la de la crítica, hauria d'ésser «[...] trobar i suggerir la fórmula» de la creació tractada— corren sovint el risc d'extraviar el discurs establert entre el judici personal i la conclusió prevista pel seu executor. C. Gregori opta per una patró de crítica acadèmica que fa progressar la seva hipòtesi, amb rigor, entre un estat de la qüestió precís i unes conclusions que poden marcar un punt d'inflexió en l'ampli *corpus* de la bibliografia existent sobre Pere Calders. I entre aquests dos extrems en el format de l'aportació pròpia, l'estudiosa actua des d'un consistent suport teòric i, d'una manera exhaustiva, sobre l'obra de l'autor tractat, buidada amb cura, per a comptar amb el text caldersià que documenta el seu criteri, per a recuperar també l'afirmació caldersiana que insereix Pere Calders en una significativa vessant de la literatura contemporània, alhora que dota de coherència la seva pràctica personal. Consistència metodològica és, per tant, l'eina conductora de C. Gregori a favor de la clarificació lectora sobre un clàssic del nou-cents, a la fi i amb seguretat de perfil públic confusament topificat mitjançant etiquetes fàcils o, potser i tal i com queda advertit, emprades a la lleugera.

Les conclusions (pp. 273-279) ens instal·len en una relectura de Pere Calders que desestima, com a element suficient, la presència del sobrenatural per a configurar un text

com a fantàstic; el que sí pot fer és servir a favor de l'establiment d'un model de versemblança que ens replanteja en termes de modernitat la dialèctica entre literatura i realitat. Projecte que no permet cap descodificació per una suposada finalitat gratuïta ni, tanmateix, fàcilment lúdica, aquell replantejament que, en bona mida, és connatural a tota expressió artística contemporània, no pot llegir-se sinó com a pregon intent d'aproximació a l'ésser humà i a la seva voluntat d'autocomprensió. Per a endinsar-nos en aquest codi conflictiu des de comprensions autopretesament realistes —excloents, podríem dir, de configuracions mixtes en l'abast del real, com és el cas de Pere calders — és necessari un «pacte de lectura [...] en relació a l'ús del sobrenatural» (p. 276); acció pactista que inclou la reconeixença d'uns models literàriament referencials sobre els quals, però, s'executa l'exercici fonamental, i continuat, de la «transgressió» (p. 276). Per això, C. Gregori destria efectivament els tòpics del fantàstic conformants de la tradició establerta i sobre els quals re-actua Pere Calders, fins i tot abastant modalitats genealògiques que també donen entrada a l'element sobrenatural i imaginari, malgrat el seu estatus de formes diferents de la fantàstica; i sobretot, focalitzant críticament trets caracteritzadors de la retòrica caldersiana, com ara és la paròdia. D'aquí deriva la presència d'un autor, per pròpia voluntat, «lleuger», però, no aliè a una «reflexió» humanament pregona (p. 279); tot el que fa d'ell l'acredor d'una «proposta original» (p. 279) que, no obstant això, es pot llegir des de l'horitzó que fou la literarietat del propassat segle: es tractaria, doncs, d'un «univers literari personal amb una forta càrrega metaliterària» (p. 279), compartida amb i après des d'una tradició occidental que, actualitzant-la, li permetrà «una presa de posició» (p. 279). I és que en el relat caldersià trobem una combinatòria entre tradició, experiència i expectatives intel·lectuals, paral·lela a la que sustenta en el seu territori creatiu el millor J. V. Foix qui expressava a les pàgines de *l'Amic de les Arts* i en els següents termes la possibilitat d'aquesta dúctil estratègia: «Les meves proses o llurs equivalents tenen una idèntica, infrangible unitat com la dels catorze versos d'un sonet. Les imatges qui contenen en són el ritme i llur consonància és d'una rigidesa acadèmica.»

El camí que, en el cas de Pere Calders, arrenca de referents no tan llunyans i per a bastir la seva *proposta*, el ressegueix C. Gregori a través de dos blocs dins el seu estudi que podem considerar de factures majoritàriament diacrònica (caps. III i IV) i sincrònica (caps. V-VIII), tot això rere un necessari capítol a propòsit de la definició del fantàstic (cap. II). Si en aquest capítol segon anem del repàs de les teories al posicionament crític per a l'anàlisi del sobrenatural en la literatura del nou-cents, d'ell deriva com a premissa,

no sols l'existència de teories «inoperants» i altres «bastant més properes» (pp. 24-25) o profitoses per a la lectura caldersiana, sinó, a més, d'un element de judici que ens sembla definitiu per al seguiment de l'estudi: la modificació soferta pel concepte de *real* entre els segles XIX i XX, i, en la seva comprensió de la *realitat* per part del nou-cents, el no qüestionament d'aquesta per la presència estricta del *sobrenatural*, tal i com succeeix en l'escriptura de Pere Calders, autor que, a més, no sempre recorre a l'esmentada presència (pp. 25-26).

Potser, d'aquest pas previ que combina advertència cronològica i constatació narratològica, deriva aquella ordenació entre diacronisme i sincronisme abans advertida com a trets prioritaris per als capítols següents. El cert és, som del parer, que aquell bloc primer ens permet la seva lectura com una ordenació d'història literària, amb ull crític, passant per la revisió de les estètiques coetànies de la matèria i de la figura tractades i ordenant els plantejaments a favor i en contra que, sobre corresponents pràctica i presència, el curs temporal va endreçant. A destacar, l'equiparació de ciència i art com a mitjans per a construir l'imaginari, accedint la primera a la realitat exterior i la segona a la seva major complexitat, essent «mitjà idoni per a aprehendre-la» (p. 31); i això com a preàmbul des de l'inici de la poètica caldersiana, convertint-se la literatura «[...] en alternativa epistemològica al coneixement científic», actuant «[...] amb uns mecanismes de creació lingüística autònoms, que funcionen, per ells mateixos, com una creació de realitat.» (p. 39); cosa que, cal advertir, no entra en conflicte amb l'interès de Pere Calders pels avanços de la cultura científica, al mateix temps que verifica la literatura —també una ciència literaturitzada— com a codi autoreferent de la seva escriptura. D'aquí deriva en bona mida el model de versemblança pel qual s'opta, la idea de veritat que no oposa el real i l'irreal d'acord amb la seva època, dialèctica equivocada en la qual ha caigut la topificació crítica de l'autor i de la seva obra. Model de versemblança, el caldersià, que, ben noucentistament, no juga amb la possibilitat mimètica sinó amb el perspectivisme irònic. D'acord amb aquest raonament, C. Gregori ordena afirmacions programàtiques i paràfrasis narratives de Pere Calders, també, però, de Nietzsche a Cortázar o a Rodoreda; i així, ja en territori literari propi, recorre la cronologia que parteix dels models del període de formació, la superació del Modernisme, l'opció carneriana, la reivindicació de l'intel·lectualisme de preguerra, l'enfrontament amb el programa del *realisme històric* i cadascuna de les seves derivacions, per exemple la instrumentalització ideològica de la literatura, el que no contradiu el valor testimonial que Pere Calders concedeix a la narrativa. I, d'aquesta manera, havent arribat

—històricament— a polèmiques i enfrontament amb els nous *realistes*, l'estudiosa pot interrogar sobre *Un Calders realista?* (cap. IV), a propòsit de l'obra de tema mexicà. Recepció, crítiques, defensa del que el mateix autor reconeixia com a «un nou tombant» (p. 80) en la seva producció, ens mantenen novament en la progressió diacrònica. Punt d'arribada, però, al qual Pere Calders, des de la creació, i C. Gregori, des de la revisió crítica, ja poden fer-nos comprendre que no cabia esperar cap constatació realista, sí el testimoni de la pròpia experiència en una reconversió literàriament coetània de la realitat. Si això entrà en conflicte amb la colònia catalana a Mèxic o amb la *intel·ligència* catalana peninsular, no és d'estranyar. Tampoc que no es volgués entendre que recursos bàsics caldersians com ironia i humor no havien variat. I tot això, es pot portar també fins els llindars de la literatura de guerra de l'autor on humor i testimoni segueixen plegats.

Aquest discurs expositiu que progressa, d'aquesta manera, de l'enquadrament històric a la caracterització narratològica, accedeix en el capítol central de l'estudi i llindar del segon bloc citat, a la dissecció detinguda de la presència dels tòpics del fantàstic en l'obra de Pere Calders, tant com a la seva actuació sobre ells. C. Gregori ens instal·la en la reconeixença, en el *corpus* caldersià, d'uns mecanismes de «reciclatge» (p. 111) sobre l'enciclopèdia establerta de temes, tòpics i imatges, mitjançant el perspectivisme que permeten ironia i paròdia, favorable, a la fi, a una creació força metaficcional. Aquí cal recordar la urgència del ja citat *pacte de lectura*, espai on el lector còmplice podrà fruit, en veure com «[...] els tòpics queden desmuntats i, per tant, desnaturalitzats» (p. 116). La premissa és tan clara, i útil, que l'estudiosa la pot fer servir amb tota solvència en la seva ordenada indagació de la presència i del tractament d'aquells tòpics —aparicions, fantasmes, vampirs, dobles, animació de l'inanimat...— en la producció de Pere Calders. Ho fa escorcollant amb profusió en els relats de l'autor, sense cap risc de repetir-se ni d'avorrir-nos, tot i conduir-nos, adesiara, a la constatació d'estratègies narratives com «la desautomatització de codis» (p. 125), l'explotació del «potencial humorístic» (p. 126), «la transgressió de codis» (p. 127), «la transposició paròdica» (p. 133), «la inversió completa dels codis» (p. 133), «la subversió» del model (p. 146), «la multiplicitat de fonts» (p. 155)... És a dir, totes i cadascuna de les maneres transgressores de *subversió* que Pere Calders té d'animar i facturar un calidoscopi fascinant, sorprenent fins i tot quan hem *pactat* amb ell les seves lleis narratives i que, arrelat ell i no obstant en una tradició literària per moderna que sigui, fa de la seva oferta una *proposta original*.

Amb la confiança del paisatge creatiu críticament enlluernat, C. Gregori pot resseguir sota el seu discurs la presència en l'obra caldersiana dels tòpics que, pertanyent a altres àmbits paral·lels —el meravellós, la ciència ficció, la utopia (caps VI i VII)— l'autor no ha desestimat. Les estratègies aquí emprades per ell, podem resumir, es mostren equivalents a les practicades sobre el fantàstic. Això, potser, justificaria l'errada lectora d'altres crítics advertida des de l'inici de l'estudi de C. Gregori; això i no haver diferenciat cadascuna d'aquestes categories per les quals l'autor ha transitat. Si paròdia i ironia (cap. VIII) són expressivament les eines recurrents de Pere Calders i «Els procediments paròdics es converteixen en el principal instrument amb què Calders vehicula una manera de concebir la pràctica literària...» (p. 247), C. Gregori —de la teorització a la revisió del material creatiu— desfà la consideració de la paròdia com a forma menor, explica els mecanismes que cal posar al seu abast, o revisa per exemple els jocs paròdics de l'autor amb gèneres literaris molt topificats o amb els vials comunicatius o mitjançant el distanciament o la manipulació lingüística o la credibilitat del propi emissor...

C. Gregori avança al llarg de tot l'estudi aclaridorament, interrogant i contestant-nos des de la teorització literària, comprovant des del contrast amb els clàssics extracatalans del model d'escriptura tractat i des de la certificació que ofereix la prosa caldersiana. Tot això, responent a un suggeriment de J. Guillamon (1985) que sembla gènesi de l'estudi exitosament enllestit (p. 11). Això darrer, pensem i tornem a dir, sense treure cap protagonisme a la lectora apassionada i alhora responsable de Pere Calders que és C. Gregori, i això, és cert, per a oferir-nos una necessària i revisora monografia sobre l'autor. També, però, per a fornir al lector especialitzat d'una actualitzada monografia sobre la literatura fantàstica, així, sense marques nacionals i en la doble vessant de la interacció literària destacada al principi d'aquestes línies. I és que un signe de normalització catalana en l'espai dels estudis literaris seria que els nostres autors entressin en la nòmina dels models que informen sobre una o altra variant literària. També aquest horitzó s'abasta des d'aquest volum.

JUAN M. RIBERA LLOPIS
Universidad de Castilla-La Mancha